

Stanislovas Lygutas

Telšių vyskupijos kurijos archyve kartu su kitais čia saugomais dokumentais yra ir mokytojo Jono Vagegos mašinėle parašytas 12 puslapių apimties tekstas „Nekrologas. Žinios apie kun. Lyguto Stanislovo gyvenimą ir veiklą (trumpai)“.

Kiekvienai parapijai garbė turėti iš savo krašto kilusį kunigą. Ne išimtis ir Lenkimai. Šios parapijos Večių kaime yra gimęs kunigas, vienuolis pranciškonas, pamokslininkas ir botanikas Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771–1849), 1919 m. – kunigas Liudvikas Mažonavičius (1919–1982), o 1899 m. gegužės 18 d. – kunigas Stanislovas Lygutas (1899–1982). Jo tėvas – Pranciškus.

Lygutų šeima turtais negarsėjo, tačiau stengėsi išmokslinti savo vaikus. J. Vegega rašoma, kad S. Lygutas mokėsi Skuodo keturklasėje pradinėje mokykloje, kurią baigė 1911 m., o 1924 m. Skuodo progimnazijoje gavo keturių klasių baigimo pažymėjimą. Vėliau jis žinias gilino Plungės realinėje gimnazijoje ir čia 1926 m. eksternu išlaikė egzaminus už 6 klases.

Nuo 1917 iki 1922 metų S. Lygutas dirbo mokytoju Skuodo mokykloje, o vėliau tiek pat metų (penkerius) – dabartinės Lenkimų seniūnijos teritorijoje veikusioje Juodeikių pradžios mokykloje. Dirbdamas mokytoju jis Skuodo, Mosėdžio, Lenkimų, Laukžemės ir kelse kitose parapijose kūrė katalikiškas organizacijas (Pavasarininkų sąjungą, Angelaičių kuopelę, Moterų draugiją, Šv. Juozapo, Darbininkų sąjungas ir kt.), daugeliui jų ir vadovavo. S. Lygutas yra buvęs Skuodo seimelio narys, Skuodo rajono Švietimo skyriaus pirmininkas.

Pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais visuomeninės organizacijos labai aktyviai dalyvavo krašto kultūrinėje veikloje: organizuodavo kultūros vakarus, koncertus, rodydavo savo sukurtus idėjinius spektaklius. Šiai veiklai pritaikytų patalpų mažai kur buvo. S. Lygutui tai problemų nekė-

Gražinos Daukantienės nuotraukoje – antkapinis paminklas Lygutų šeimos amžinojo poilsio vietoje Lenkimų miestelio kapinėse

lė, nes jis, tarp vietos žmonių kaip mokytojas turėjo didelį autoritetą, tad susitardavo su ūkininkais, kad jie leistų tuos renginius organizuoti jų sodybose – dažniausiai jose stovėjusiose daržinėse, klojimuose, kitose ūkinėse patalpose. Ten jaunimas įrengdavo sceną, papuošdavo patalpas, pasirūpindavo reikalinga įranga, ir renginys jau galėdavo vykti. Per tuos beveik 10 mokytojavimo metų S. Lygutas suorganizavo daugybę tokių kultūros renginių.

Jis buvo labai religingas, nuolat bendraudavo su dvasiškiais, tad apsisprendė ir 1927 m. spalio 9 d., net nemokėdamas lotynų kalbos, įstojo į neseniai pradėjusios veikti Telšių kunigų seminarijos antrąjį kursą. Mokydamasis turėjo padaryti pertrauką, nes susirgo atvira tuberkulioze ir kurį laiką negalėjo mokytis kartu su kitais seminaristais. Tą laiką jis panaudojo lotynų kalbos mokymuisi pas Judrėnų parapijos kleboną Valerijoną Knipavičių. Vėliau mokslą tęsė Telšių kunigų seminarijoje.

Studijuodamas jis aktyviai bendradarbiavo periodinėje spaudoje – savo tekstus skelbdavo leidiniuose „Pavasaris“, „Žvaigždė“, „Varpelis“, „Dar-

bininkas“, „Romuva“ ir kt. Tuo laikotarpiu buvo išspausdinti ir keli jo parašyti kūriniai, tarp jų: Motinos dienos minėjimo Lietuvoje 10-mečiui skirtas leidinys „Motinos auka“ (Kaunas, 1938 m.), kurį jis pasirašė slapyvardžiu Sūnus Petras; Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukakčiai paminėti skirtas „Žemaičių kalendorius“ 1930 metams.

S. Lygutas žinomas ir kaip vertėjas. Jis iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą išvertė E. V. Kettelerio knygą „Seelennot aus Lebensange“ („Sielos kančia dėl gyvenimo baimės“), (Verlag Kirchheim Z. Co. M. b. H. Mainz, 1933). Tai buvo 400 puslapių apimties A4 dydžio rankraštis. Dėl aplinkybių, kurios susiklostė prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, leidinys nebuvo išspausdintas. Daug S. Lyguto straipsnių, kitų tekstų taip pat yra likę rankraščiuose, tarp jų ir 80 puslapių apimties iš Skuodo rajono Notėnų parapijos kilusio, Lenkimuose 1890–1962 m. vikaru, altaristu dirbusio, čia mirusio ir palaidoto kunigo Adomo Sutkevičiaus (1877–1962) biografinė apybraiža, skirta jo 50-ies metų kunigystės jubiliejui.

S. Lygutas, mokydamasis Telšių kunigų seminarijoje subūrė moksleivių Ateitininkų federacijos kuopą, aktyviai dalyvavo jos veikloje, buvo kūrybingas, nuolat rašydavo referatus, skaitydavo paskaitas, organizuodavo konferencijas, suvažiavimus, palydas ir kitus renginius.

1935 m. balandžio 23 d. S. Lygutas Telšių kunigų seminariją baigė.

Rengiant šią publikaciją pavyko rasti 1935 m. rugpjūčio 18 d. Telšiuose leisto katalikiško laikraščio „Žemaičių prietelius“ 33 (506) numerio 4 puslapyje išspausdintą tokią informaciją (kalba netaisyta) apie S. Lyguto primicijas Lenkimuose:

„Šv. Onos atlaidų metu Lenkimuose buvo nepaprastos, retos ir atmintingos iškilmės – Kun. Stanislovo Lyguto primicija. Jaudinantį, nuoširdų pamokslą pasakė prof. kan. J. Juodaitis, nušviesdamas jauno kunigo sunkius apaštalavimo kelius, iškeldamas kun. Stanslovo galingą nepalaužiamą pasiryžimą ir norą būti kunigu, net po devynių mokytojavimo metų, jei tektų atlaikyti tik vienas vienintelis šv. Mišias, iš tikrųjų retas žmogus turi tiek valios su palaužta sveikata ir noro siekti tokio tikslo kaip kun. Stanislovas. Bet geri žmonės ir Dievo palaima idealistus lydi.

Po pamaldų įvyko žemaitiškos vaisės p. Stokų namuose. Daug buvo pareikšta gražių linkėjimų iš

svečių, kurių tarpe buvo nemažai dvasiškių, ir prišlysta sveikinimų. Nuo garsaus žemaičių vyro kun. Pabrėžos laikų Lenkimuose nebuvo nė vienos primicijos. Štai po tiekų metų Lenkimai davė naują energingą darbuotoją Kristaus vyndaržį. Kunigas Stanislovas paskirtas Pavandenės vikaru.“

Na o 1935 m. balandžio 23 d. Telšių vyskupas Justinas Staugaitis paskyrė S. Lygutą Pavandenės parapijos (Telšių r.) administratoriumi, o 1936 m. vasario 10 d. atskiru raštu – dar ir Luokės dekanato bažnyčių rekolekcijų vedėju. Čia jis dirbo vienerius metus. Nutaręs savo žinias gilinti, 1936 m. Kaune įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Filosofijos fakultetą. Jo dėstytojai buvo iškilūs ano meto mokslo daktarai, profesoriai, tarp jų ir Stasys Šalkauskis, Pranas Dovydaitis, Antanas Maceina, Leonas Bistras, Pranas Dielninkaitis, Pranas Kuraitis, Mečislovas Reinys ir keletas kitų.

Paskutiniaisiais studijų metais S. Lygutas buvo Teologijos filosofijos fakulteto Filosofijos skyriaus seniūnas, rūpinosi studentų seminarų, posėdžių organizavimu, pravedimu ir kitais jo kompetencijoje buvusiais reikalais.

Kadangi mokantis Kaune S. Lygutas nebuvo priskirtas prie konkrečios parapijos, jis galėjo šlietis prie bet kokios bažnyčios. Kaišiadorių vyskupas J. E. Teofilus Matulionis tada jam pasiūlė tapti Kauno benediktinų vienuolyno kapelionu. Šias pareigas S. Lygutas ėjo pusantrų metų, vėliau, Kauno Įgulos bažnyčios rektoriaus prof. dr. J. Meškausko pakviestas, pradėjo dirbti šioje bažnyčioje. Ten jis redagavo įvairius tekstus, skaitė pamokslus (tada Kauno miestui skirti pamokslai buvo sakomi į radiofoną), atlikdavo kitus darbus.

Paskutiniaisiais studijų metais S. Lygutas kartu su bendrakursiu Babiliumi buvo pakviesti likti dirbti universitete – dr. prof. P. Dielininkaičio vadovaujamoje katedroje skaityti sociologijos paskaitas. Tam jie ruošėsi, bet Antrasis pasaulinis karas planus pakeitė.

S. Lygutas studijas baigė 1940 m. birželio mėnesį. Tada jis buvo paskirtas dirbti Ubiškės parapijos (Telšių r.) klebonu. Šias pareigas ėjo iki 1942 m.

1944 m. rugpjūčio 21 d. jam kaip cenzą turinčiam religijos dėstytojui buvo patikėtos Laukuvos gimnazijos kapeliono pareigos. Čia jis talkindavo ir vietos klebonui. Laukuvoje kapelionu dirbo iki

1946 m., nes tais metais sovietų valdžia uždraudė Lietuvos gimnazijose dėstyti tikėjimo tiesas.

Sveikata vis šlubavo, tad kartą nuo karto S. Lygutui tekdavo gydytis, einant metams sveikata pareikalaudavo vis daugiau ir daugiau dėmesio, tad, patarus gydytojams ir gavus Telšių vyskupo Justino Staugaičio leidimą išvykti už Telšių vyskupijos ribų, S. Lygutas iš Laukuvos išvyko gydytis į Kauno priemiestyje veikusį Lampėdžių kurortą, kur daug pušynų ir sausas oras. Tada, gavęs Kauno arkidiecezinės kurijos leidimą apsigyventi ir kunigo pareigas atlikti bet kurioje bažnyčioje, jis įsikūrė Lampėdžiuose buvusiuose A. Žebrausko namuose. Vienaime šio namo kambaryje iš Vilijampolės atvykęs kunigas kartais parapijiečiams laikydavo šv. Mišias.

Į Lampėdžius S. Lygutas iš Lenkimų parsivežė jau senyvą, negalią turinčią savo motiną Kazimierą ir ją globojo. Ši pas sūnų gyveno 20 metų, mirė jau būdama 97 metų amžiaus. Sūnus ją palaidojo Lenkimų miestelio kapinėse, šalia jos vyro Pranciškaus amžinojo poilsio vietos.

Lampėdžiuose, kai čia apsigyveno S. Lygutas, katalikų bažnyčios nebuvo, todėl jis, vietos gyventojų skatinamas, surado į tuometinį Vilijampolės bažnyčios pastatą panašų namą (Vaižganto g. 16) ir jį iš žydo tautybės Fleišmano nupirko. Pastatas kainavo 45 tūkstančius rublių. Kunigo santaupų neužteko, tad jis tam, kad surinktų reikalingą sumą, pardavė visus savo ūkelyje turėtus gyvulius, žemės ūkio inventorių, įvairius buitinius reikmenis, o tai, ko dar trūko, pasiskolino iš Antano Jakšto. S. Lygutas buvo sumanęs įsigytame name įkurti viešą koplyčią, kurioje tikintieji galėtų melstis, dalyvauti šv. Mišiose ir apsirūpinti šventais sakramentais.

Namo pirkimo dokumentai buvo patvirtinti Kauno notarinėje kontoroje 1946 m. liepos 10 d. Siekdamas, kad tame name būtų atidaryta Lampėdžių parapijiečiams skirta vieša koplyčia, S. Lygutas šį namą kaip auką paskyrė Kauno arkivyskupijos kurijai. Namą priėmė Kauno metropolitas prel. kun. prof. S. Jokubauskas.

Kad koplyčia pradėtų veikti, atitiktų kulto pastatams keliamus reikalavimus, ją reikėjo restauruoti, įrengti, reikėjo įsigyti ir liturginius rūbus bei visus kitus religinėms apieigoms būtinus reikmenis, baldus. Tuo rūpinosi pats S. Lygutas.

Kai viskas, ko būtiniausiai reikėjo, jau buvo padaryta, Kauno arkivyskupijos valdytojas prela-

tas kun. prof. S. Jokubauskas 1946 m. rugpjūčio 20 d. kun. S. Lygutą paskyrė Lampėdžių „Regis Christi“ koplyčios rektoriumi ir tais pačiais metais įgaliojo Vilijampolės bažnyčios kleboną kun. B. Radavičių šią koplyčią pašventinti. Nertrukus, 1946 m. spalio 28 d. koplyčia buvo pašventinta.

S. Lygutas, eidamas šios Lampėdžių kurorto miške stovėjusios koplyčios rektoriaus pareigas, toliau rūpinosi jos remontu, puošyba ir turtinimu, planavo pastatą praplėsti, bet... 1948 m. liepos mėnesį sovietų valdžia šią koplyčią kartu su vienuolika Kauno mieste buvusių bažnyčių uždarė. Nepaisant didelių paties S. Lyguto, arkivyskupijos valdytojo J. Stankevičiaus, koplyčios komiteto ir kitų tikinčiųjų pastangų, net jų vizito į Maskvą, siekiant, kad koplyčia galėtų ir toliau veikti, Lampėdžių kurorto direktoriaus Aleksejaus Abramovo nurodymu, Lampėdžių koplyčia buvo nugriauta, o jos vietoje po kurio laiko įrengta sporto aikštė.

Prieš nugriaunant bažnyčią ten buvusias vertības pavyko išnešti. Dalis jų (didelės stacijos, kurias kunigas S. Lygutas buvo nupirkęs už savo pinigus) buvo paskolinta Vilijampolės bažnyčiai, kai ką kunigas padovanojo Gaurės bažnyčiai, kunigui T. Knipavičiui. Neužmiršo S. Lygutas ir savo gimtosios Lenkimų šv. Onos bažnyčios (jai dovanojamų daiktų sąrašą jis pridėjo prie savo testamentą). Be šių daiktų, Lenkimų bažnyčiai jis dar padovanojo ir dvi gedulingas vėliavas, naują procesinį sidabruotą kryžių, pagal Leonardo da Vinčio kūrinių nutapytą 115x155 cm dydžio paveikslą „Paskutinė vakarienė“ su ažuoliniais rėmais, arnotų, albu, komžų, liturginių knygų ir kai kurių kitų smulkesnių daiktų.

Iki koplyčios nugriovimo S. Lygutas buvo iš savo lėšų nupirkęs nemažai ir remontui bei pastato išplėtimui skirtų statybinių medžiagų. Jos vėliau labai pravertė statant jo paties nedidelį namelį (Gintaro g. 29). Darbus užbaigus, S. Lygutas persikėlė gyventi į jį.

Ligos S. Lygutą neapleido. 1953 m. jis buvo gydomas ir operuojamas Kauno onkologiniame dispenseryje. Jį kamavo ir kaulų ligos, širdies nepakankamumas, turėjo problemų dėl kraujo krešėjimo.

S. Lygutas kaip žmogus, pasirinkęs dvasininko kelią, jau nuo studijų Telšiuose laikų iš kitų bendraamžių ir kunigų išsiskirdavo savo nuolankumu,

mandagumu, kuklumu, plačiu akiračiu. Jis mėgo vienatvę, buvo geros širdies, empatiškas žmogus. Dėl to daugelis net kunigų jį pasirinkdavo savo nuodėmklausiu, – eidavo pas jį išpažinties.

1948 m. rugsėjo 22 d. Kauno kurija S. Lygutą paskyrė Raudondvario bažnyčios vikaru. Tada šios bažnyčios klebonas buvo kun. A. Rinkevičius.

S. Lygutas, kad ir būdamas silpnos sveikatos, du metus Raudondvaryje sąžiningai dirbo, kiek įmanydamas padėdavo klebonui, negaudamas už papildomą darbą jokio atlyginimo. Tais metais jis iš Lampėdžių, kuriuose gyveno, į Raudondvario bažnyčią visą kelią eidavo pėsčiomis. 1950 m. rugsėjo 1 d. S. Lygutui buvo praneša, kad iš einamųjų pareigų yra atleistas. Kodėl taip padaryta, jam niekas nepasakė. Ėmė aiškintis. Sužinojo, kad tokį sprendimą priėmė Religinių kultūrų reikalų valdyba, gavusi Kauno arkivyskupijos valdytojo kun. kan. J. Stankevičiaus 1950 m. liepos 7 d. raštą, kuriame pažymėta, kad „*Atsižvelgiant į kun. Lyguto nesveikatą, kad dėl invalidumo (II) grupės, atleidžiamas nuo pareigų neribotam laikui*“. Buvo įtariama, kad taip padaryta siekiant Raudondvario bažnyčioje įdarbinti iš Kauno miesto Iglulos bažnyčios valdžios sprendimu pašalintą kun. A. Rinkevičiaus bičiulį kun. R. Liuką.

Nepaisant patirtų nuoskaudų, S. Lygutas liko ištikimas savo pašaukimui ir toliau rūpinosi Lampėdžiuose gyvenusių tikinčiųjų reikalais. 1951 m. miestelyje jam pavyko įsteigti Kauno arkivyskupijos ir Telšių vyskupijos žinioje buvusią neviešą katalikų koplyčią. Čia atvykę kunigai galėdavo laikyti šv. Mišias. Tuo laikotarpiu S. Lygutui buvo mokama kunigo stipendija. Taip gyvendamas jis Lampėdžiuose praleido 14 metų.

1966 m. kovo 8 d. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupas Juozas Matulaitis-Labukas paskyrė S. Lygutą Šv. Kryžiaus karmelitų bažnyčios vikaru-altarista. Tada šios bažnyčios klebonas buvo K. Statkevičius. Po trijų metų vyskupas J. Matulaitis-Labukas, aukštai vertinęs S. Lyguto atsidavimą Bažnyčiai, pasikvietė jį dirbti pas save į Katedrą. Kai sumažėjo parapijose dirbusių kunigų, S. Lygutą perkėlė dirbti į Kauno katedrą-baziliką – taip jis tapo tiesiogiai pavaldus vyskupui Romualdui Krikščiūnui. Čia S. Lygutas taip pat buvo gerbiamas ir vertinamas dėl savo išsilavinimo,

pareigingumo ir nuopelnų Bažnyčiai. Šioje katedroje-bazilikoje jis dirbo daugiau negu tris metus, būtų dirbęs ir ilgiau, bet tada sovietų valdžia ištrėmė kun. J. Šalčių iš Kauno miesto ir iš Kauno Aleksoto bažnyčios, tad vyskupas J. Matulaitis-Labukas priėmė sprendimą S. Lygutą nuo 1972 m. liepos 2 d. laikinai perkelti dirbti į Aleksoto bažnyčią. Tas „laikinas“ tęsėsi aštuonerius ir pusę metų – iki 1981 m. sausio 1 dienos. Į darbą Kaune S. Lygutas, kad ir turėdamas jau didelę metų naštą bei būdamas gana silpnos sveikatos, iš Lampėdžių dalį kelio eidavo pėsčiomis, dalį važiuodavo autobusu. Patikėtas pareigas ir tais metais jis atlikdavo labai atsakingai. Per tuos aštuonerius metus Aleksoto bažnyčioje pasakė 748 pamokslus, atlaikė daugybę pamaldų, kasdien rūpinosi ligoniais, ėjo kitas jam priskirtas kunigo pareigas. Itin kruopščiai ruošdavosi pamokslams. Kadangi turėjo daug žinių ir norėjo kiek tai įmanoma daugiau jų perteikti tikintiesiems, kartais tie jo pamokslai būdavo labai ilgi, tad pasitaikė atvejų, kai iš pačių parapijiečių bei vyresnybės sulaukdavo prašymų juos trumpinti.

Kai S. Lygutas sulaukė 80-ies metų amžiaus, suprato, kad laikas sustoti, daugiau dėmesio skirti sveikatai, poilsiui ir pradėti ruoštis savo paskutinei gyvenimiškai kelionei. Tada jis vieną po kito Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupui pateikė 5 prašymus, kad būtų atleistas iš savo užimamųjų pareigų Aleksoto bažnyčioje. Šis jo noras buvo patenkintas 1979 m. vasario 8 d., tačiau kun. J. Pilibaičiui paprašius, jis dar iki 1981 m. sausio 1 d. ėjo jam patikėtas pareigas.

Kun. Stanislovas Lygutas mirė 1983 m. (tokia data nurodyta ant antkapinio paminklo, kuris pastatytas jo ir kitų šeimos narių amžinojo poilsio vietoje Lenkimų miestelio kapinėse). Įrašas „Užmigęs Viešpatyje kun. Stanislovas Lygutas 1899–1983“ yra iškaltas pačioje paminklo apačioje, o aukščiau nurodyta, kad čia yra palaidotas dar ir Pranciškus Lygutas, Kazimiera Lygutienė (tikėtina, kad tai jo tėvai) ir Vladislovas Lygutas.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Jonas Vagega, „Nekrologas. Žinios apie kun. Lyguto Stanislovo gyvenimą ir veiklą (trumpai)“ [mašinraštis]. Tekstas saugomas Telšių vyskupijos kurijos archyve.